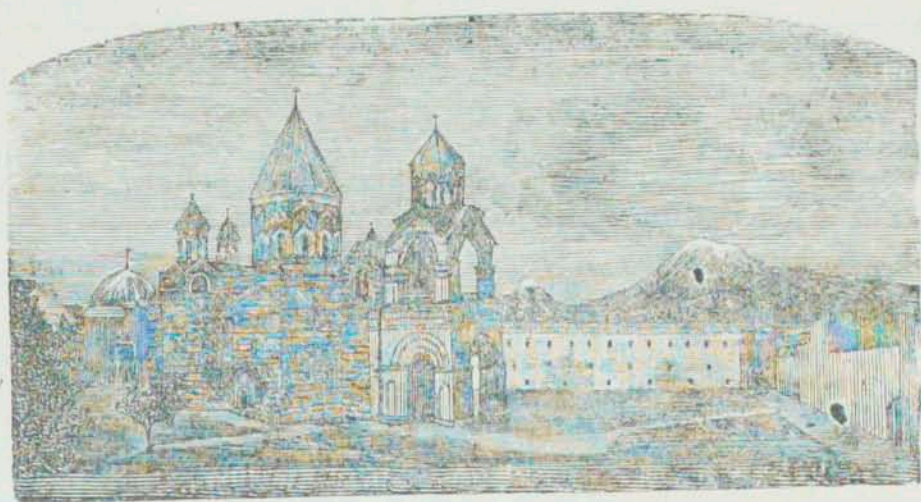

Am 38

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

ԹԻԻ Բ. — ՇՐՋԱՆ ԺԷ. 1884 ՏԱՐԻ ԺԷ. ՓԵՏՐՎԱՐ 29.

ՎԵՐՋԻՆ ԿԱՄՔ.

ՍՏՈՒԳՎԱՍԷ
1952 թ.

142

Երանի շատերն ունեւոր ու անուանի մարդկանցից արժանի ա-
 նէին իրանց այն ազնիւ, այն միշտ յիշուելու՝ զգացումն ու մտա-
 ծողութիւնն ունենալու, որ բարձր լինէին անգէտ, անհասկացող
 ու միայն բնական, կենդանական սէր ունեցող մարդկանցից. մի-
 այն իրանց տան ու զաւակների վերայ չքմածէին մինչև անգամ
 այս աշխարհիցս հեռանալու րոպէին՝ միայն իրանց տան մեծի ու
 փոքրի լաւ ու առատ ապրելու մասին հոգս չբռնէին, ինչ է թէ՛ ի-
 րանց մահուանից յետոյ ևս՝ իրանցից յետոյ մնացողներն ու ապ-
 րողներն աշխարհիս ամենայն վայելչութիւնները տեսնէն: Երանի,
 հազար երանի թէ հարուստ ու բարձր մարդիկն իրանք իրանց իրե-
 բարոյական պարտքեր ունեցող մարդկութեան արժանաւոր անդամ-
 ներ միայն մի տան, մի բնութանիցի հայր ճանաչելը շատ քիչ հա-
 մարէին, իրանց հոգովն ևս հարուստ ու բարձր տեսնելով իրանց,
 և՛ շատ տուճ, շատ զաւակներ բազմաւորեցնող հայր լինէին, իր-
 քեւ արժանաւոր անդամներ իրանց ազգի, որոնք ոչ միայն մի
 նեղ հայեացք ունին՝ միայն մի տան վերայ սահմանափակուած ու
 կենդրոնացած՝ իրեւ բնազդեցութեան միշտ հասարակ հետեւներ,
 այլ իրանց լայն հայեացքն իրանց տան նեղ շրջանից դուրս գլորեցնե-

ՀԱՅՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՅՈՒՆԻՍԿՈՒՊԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

առունքը տեսնէր և հայրական պարտականութեան հետ միասին լաւ ճանաչէին ու գնահատէին իրանց բարձր ու սուրբ բարոյական պարտաւորութիւնը՝ շատերի հայր լինելու, շատերի բարերարը լինելու և անմոռանալի և անմահ անուն թողնելին այս աշխարհումս իրանց մահուանից յետոյ։ Աստուծոյ բարեկամների հետ անտէր անտիրականներին տէր դառնային. այն զգացումի և մտքի տէրը լինէին, որ ոչ միայն իրանց ողջ եղած ժամանակն, այլ և իրանց հոգին Աստուծոյ ձեռքն աւանդելու բոլակէն ու իրանց աչքն այս աշխարհիցը փակելուց շատ յետոյ էլ տխուրներին ուրախացնող, անտէրներին ու անբաղկանքներին տէրն ու բաղդաւորեցնողը լինէին։ Այնտեղ՝ երկնային աշխարհումն՝ մեր իսկական ու յաւիտենական հայրենիքումը նոցա բանական հոգին կը ճաշակէր քաղցրութիւնն իրանց բարի գործերի, որով իրանց նման մարդոց, իրանց եղբայրներ են ճանաչել ու նոցա դառը վիճակը քաղցրացրել, թեթեւացրել, փոխել, նոցա բաղդաւորեցրել են։

Մառմատ քարերից աւելի գեղեցիկ, աւելի թանկագին մահարձան է մարդիս համար այն, որ նորա ոսկորները հանգիտ են մընում. ոչ մի յանդիմանութիւն, ոչ մի անարժան խօսք մեռածի ու նորա գերեզմանի մասին ոչ միայն չէ լսւում, այլ և բոլոր իւրեանց սրտովն օրհնումն մարդիկ նորա յիշատակը մինչև անգամ այն ժամանակը, երբ որ տեսնումն, որ պէտք է մեռնեն ու գերեզման մտնեն։

Այն օրերն, որ տեսնումենք թէ՛ մեր առողջութիւնը՝ քանի գնումէ՛ պակասումէ, կամ ողորդ զգումենք մեր վերայ այնպիսի մի հիւանդութիւն, որ յայտնի երևումէ թէ՛ մեր երկրաւոր կեանքին շուտով վերջ պէտք է տայ, նոյնպէս ևս, երբ որ տեսնումենք թէ՛ արդէն հասակներս լաւ առել ենք, շատ ծերացել ենք, ու խելքներս լաւ հասնումէ որ էլ երկար տարիներ ապրելու յոյս չըկայ. — այսպիսի օրերն Աստուծոյ՝ մեր բանականութեան, մեր հոգու հետ մեր մէջը մեզ հետ խօսելն է ու մեզ լաւ հասկացնելն թէ՛ ժամանակ է, որ պատրաստ պահենք մեզ գերեզման մտնելու ու յաւիտենական կեանքի համար։ Գոքազդարար՝ քիչ մահկանացու մարդ կը գտնես՝ մարդիս թեթեւամտութիւնից՝ որ մահ միտքը բերի, կամ իւր մեռնելուն վերայ մտածի, քանի որ մտածելու ոյժ ու կարողութիւն ունի և դեռ յուսահատութիւն չէ եկել վերան ու

տիրել, կամ մարմնաւոր հիւանդութիւններն իրան շատ չեն յաղթել:

Երբ որ մարդս այդ իմ ասած դրութիւններին է հասնում, այն ժամանակ նա իւր մտաւոր աչքը դարձնում է լուրջ կերպով այն բանի վերայ, ինչ որ իւր առաջն է ու ինչ որ իրան պէտք է պատահի անպատճառ. այս՝ իւր աչքը դարձնելն իրան համար մութ ապագայի վերայ, որ չէ իմանում թէ՛ ինչ կըլինի իրան իւր մահուանից յետոյ, ինչ վիճակի մէջ կըլինի, հարկադրում է նորան յետ դառնալու և իւր ունեցած ու անց կացրած կեանքի վերայ մի լաւ մտիկ տալու, իւր ունեցած կեանքը մի լաւ քննելու՝ սկզբից մինչև վերջը: Մահուան դուռը հասած մարդն ինքն իրանից էլ ծածկել չէ կարող, որ այս կեանքում արդէն՝ ինքն իւր գործքովն՝ ինքն իւր համար իւր վիճակը ձգել ու իւր ձեռքովը հանել է թէ՛ որ յաւիտենական կեանքին է ինքն իրան արժանի արել: Կրօնն ու յայտնութիւնն ասում են իրան այդ բանն. ու եթէ մինչև այդ իւր վերջին օրերին հասնելը կրօն ու յայտնութիւն չէ ուղեցել իմանալ թէ՛ ինչ են ու ինչ էին իրան սորվեցնելու, հասկացնելու. եթէ, ուղում եմ ասել, այդ տեսակի ու աստիճանի անբաղդ մարդոց կարգումն է եղել ու նոցա նման ապրել, կրօնից ու յայտնութիւնից բոլորովին հեռու մնալով իւր ամբողջ կեանքումն, այն ժամանակն իւր խղճմտանքն է իրան ասում՝ նոցա ասելու (սորվեցնելու) բաներն, որ մինչև այդ կետին հասնելն լսել անգամ չէր ուղում: Թէև, ասում է, մինչև ցայժմ ինձ բոլորովին կորցրել, գրեթէ մեռցրել էիր. բայց այժմ՝ ուղես՝ չուղես, եկել է այն ժամն, որ ինձ հետ միասին պէտք է զարթնեն քո կեանքիդ բոլոր գործերն:

Աշխարհիս երեսին մեր ունեցած կեանքի նպատակն այն պիտի լինի, որ մեր անմահ հոգին միշտ ազնուացնենք ու բարձրացնենք և այս կերպով՝ քանի գնանք մեր աւելի և աւելի Աստուծոյ նման լինելը յայտնի պիտի լինի մեր գործերից, որ մարդիկ բաղդաւորեցնելու մէջն է: Բոլոր աշխարհիս Նատաւորը կասի որ՝ « ինչ որ արել էք շատ փոքրներից մէկին, ինձ էք արել »: — Նման մեղ նման մարդոց ենք բաղդաւորել արդեօք խորհրդով ու գործով, մեր սեպհական աշխատութիւնովն ու մեր անձնանուիրութիւնովը, մեր հեղութիւնովը, խաղաղասիրութիւնովը, միայն բարին կամեցող մեր սիրովը ու հասարակաց օգտին համար մեր ունեցած ազնիւ

մտածողութիւնովն: Եւ եթէ այս աշխարհիս վերայ ոչ ամենայն ժամանակ յաջողել է մեզ այս ու այն բարիքն անել, պէտքէ մեր խղճմտանքին հարիննք թէ՛ յիրաւի անկեղծ կամք ու մարութիւնովն ունէ՞լնք ու մեր բարի միտքն ու ցանկութիւնը չրկատարեցաւ: Արդեօք ամենայն ճանապարհներն էլ փորձեցի՞նք, ամեն կերպով աշխատեցի՞նք, ինչպէս որ պէտք էր անէինք, եթէ մեր միտքն ու ցանկութիւնն սրտանց ուղղւած էինք կատարուի եւ ոչ թէ մարդոց աչքին հող փչենք միայն ու արժանաւոր մարդիկ ճանաչուենք, առանց արժանաւոր գործ կատարելու էլ:

Եթէ այդ չենք արել, յետոյ զղջալը, ցաւելը զուր է. անցեալը յետ չի դառնալ: Այն ժամանակ մեր կեանքի մնացած այն բոլէներն, որ մեր աչքի առաջն ունինք դեռ եւս ու որոնք չենք ունենալ շատ շուտով, այդ ժամանակն ասումեմ, կըմնայ մեզ մտածել թէ՛ մեր կեանքի կարճատեւ բոլէների մէջը գտնէ ինչ բարի բան կայ, որ կարող էինք անել: Եթէ մենք մեր ամբողջ կեանքը մարդավայել կերպով չանցկացրինք, ինչ անէինք արդեօք, որ կարողանայինք շատ արժանաւոր կերպով գտնէ վերջացնել:

Մեծ ու հեշտ զլուխ չըգալու ձեռնարկութիւնների համար, կամ մեր մտքումը վաղուց ունեցած մի օգտակար ցանկութիւն կատարելու համար, էլ ոչ ոյժ ունինք, ոչ էլ ժամանակ. անց են կացել արդէն մեր կեանքի երկար տարիներն, մնացել են մեզ քիչ բոլէներն: Զգուշացնող ձայնը մեզ ասում է՝ տանդ. կարգադրութիւնն արաւ: Կարելի է որ հիւանդն շատ սակաւ բոլէներ ունի, քանի որ դեռ ուշ չէ իւր վերջին կամքը յայտնելու, պէտքէ կարգադրութիւն անի իւր երկրաւոր բարիքի մասին, որ իւր մահուանից յետոյ յայտնի լինի թէ ինչպէս պէտք է գործադրուի իւր ունեցածն, որ իրանից յետոյ թողնումէ:

ՎԵՐՋԷՆ ԿՈՒՄԻ: — Այդ խօսքը միայն իսկոյն հասկացնումէ մեզ թէ՛ ինչ որ անելու ենք, հասարակ բան չէ: Մի՞ գուցէ մեր այս վերջին ԿՈՒՄԻ էլ մեր անցկացրած օրերի անխոհեմութեան ու կրքոտութեան նման մի բան լինի: Մի՞թէ չենք ուղեկնալ, որ մեր վերջին կամքը գտնէ շատ բարեբար ու շատ գեղեցիկ կամք լինի: — Այս աշխարհից ոչինչ յեաներս տանելու չենք, տկո՛ր եկել ենք, տկո՛ր էլ պէտք է դուրս գանք, գնանք: Մեր ունեցածի վերայ պէտքէ կարգադրութիւն անենք. — լաւ մտածենք թէ՛ ինչ որ մինչեւ ցայժմ գործ ենք անել միայն մեր անձի հանգստութեան,

գիւրութեան, փայելչութեան և ունայնասիրութեան վերայ, իմաստութիւնն, խոնարհութիւնն ու մարգասիրութիւնը մէկ կողմը թողնելով, միթէ վերջն էլ միանգամ մեր ունեցածի հետ ազնիւ սրտով պիտի չըմբռնենք:

Քրիստոնէի վերջին կամարի վրէժն էլ պիտի ելի շարք մարդասիրութիւնն: Այս էլ լաւ պիտի գիտենայ, որ այն է միայն ուրիշներին տալիս, ինչ որ ինքը ունենալ էլ կարող չէ: Ուրեմն թող ցանի օրհնութիւն բերող ողորմածութեան տուրքեր այն աշխարհի վերայ, որ պիտի թողնի, ուրախութեամբ՝ թող, ցանի այդ բարի ու առատ պտուղներ բերող սերմը՝ ու այն մտքով, որ ուրիշ մարդոց խփապէս բաղգաւորեցնի: «Ով որ ճշտելով կրսերմանի», ասումէ սուրբ գիրքը, «ճշտելով էլ կըհնձի», իսկ ով որ ուրիշներին օրհնութիւն բերելու, բարիք անելու մտքով կրսերմանի, օրհնութիւն ու բարիք էլ կըհնձի: Ամեն մի մարդ իւր ազատ կամքով, ոչ թէ ակամայ կամ ստիպուած անի, որովհետեւ ուրախ սրտով տուողին է սիրում Աստուած:

Այսպէս մի ազնիւ սոսորութիւն են ունեցել մեր նախնիքն, որ իրանց կտակներէ մէջը նշանաւոր գումարներ են բաժին հանել եկեղեցիներին, վարժատուններին, աղքատանոցներին և ուրիշ բարեգործական հաստատութիւններին, Աստուծոյ իրանց պարգեւած կարողութեանը համեմատ: Նաո ու շատ աստուածահաճոյ շինուածքներ մինչև մեր օրերն անգամ ապահովուած վիճակի մէջ կան ու շարունակուածն իրանց գոյութիւնը՝ օրհնութիւն ու բարիք բերելով անթիւ մարդոց, որ այլ և այլ ժամանակների մէջ այդ օրհնութիւնն ու բարիքը փայելում են: Այն մեր ազնուահոգի պապերը գեռ ևս շարունակուածն ապրել մեր մէջը, նորանք չեն մեռած, գեռ ևս ապրում են ու հասարակաց համար գեռ իրանց բարեգործութիւնն անում:

Բայց մեր օրերումը այդպիսի կտակներ ու ապահովուած աստուածահաճոյ շինութիւններ տեղ տեղ պակասել են: Առաճառը փողի պակասութիւնը չէ, ինչու որ լաւ ուտելու, խմելու համար, ճաշեր տալու համար, տներ շինելու և գեղեցիկ կարասիքներով զարդարելու համար, թանգագին հագուստների համար միշտ ու ամեն տեղ փող կայ: Մեր օրերումը նոյնչափ ու աւելի հարստութիւն կայ, քան թէ առաջուան տարիներումը: Ու տեղ էլ չըկայ, որ բարեգործութեան և աստուածահաճոյ հաստատութեան պէտ-

քը չունենայ: Ինչու որ առաջուան կտակներով աղքատանոցներն ու հիւանդանոցները ըստ մեծի մասին բաւական ապահովուած են արդէն: Բայց իսկ այդ տեղերումը, ուր որ այդպիսի հաստատութիւնները ապահով ու ծաղկած վիճակի մէջ են, դեռ ևս ինչքան բան է պակաս, ինչքան բան է մնում անելու: Պէտք է ասեմ, որ այդ պակաս բաները, եթէ լրացնողները չըկան, ոչ թէ փողոտէր մարդիկն են պակաս, ոչ թէ էլ բարեգործութիւն անելու տեղը չըկայ, այլ առաւելապէս քրիստոնէական ազնիւ ու առատ սիրտն ու գեղեցիկ կամքն է պակաս:

Տարակոյս չըկայ, որ մեր վերջին կամքը գրով, կտակով թողնելու ժամանակը միշտ ամենից առաջ մեք նորոնց պէտք է մեր աչքի առաջն ունենանք, որ արեւակցութեան կապով մեր սրտին աւելի մօտիկ են: Մեր պարտականութիւնն է մեր կնկան ու զաւակների, մեր սիրելի եղբայրների ու քոյրերի հոգսը քաշենք, որ նորա մեղանից յետոյ նեղութիւնով չապրեն: Աստուած մեզ կապել է անմիջապէս նոյա հետը: Մեք նոյա վերաբերութեամբ մեր արած կարգադրութեանը մէջ կրքի պէտք է չըհետեւենք ու կողմնապահութիւն չանենք, մեք աւելի սիրով Նոյա վրայ պէտք է մտածենք, որոնք աւելի կարօտ են մեզ ու մեր օգնութեանը, որ ապրել կարողանան: Բողոքիչ անարգարութիւն կրկնէր նորանց բոլորովին զրկել ապրուստից, ինչ է որ ուրիշներին ենք տալիս: Բայց երբ որ համոզուած ենք, որ նոքա բաւական ապահովուած են, ինչու որ նոյա հոգսը քաշել ենք արդէն, այն ժամանակ քրիստոնէական պարտականութիւն է մեզ նման ուրիշ մարդոց վրայ էլ մտածելու:

Ինչպէս որ մեր ամեն մարդասիրական գործերի մէջը, այնպէս էլ մեր վերջին կամքն ու կարգադրութիւնը կտակով թողնելու կողմանէ՝ բանը նորա վրայ չէ, որ մեծ գումար ենք արդեօք թողնում թէ փոքր: Բանը այն չէ, որ մի մարդ ինչ է տալի կամ ինչքան, այլ բանն այն է, թէ ինչպէս ու ինչ մտքով է տալիս, ինչ որ տալիս է, կտակի արժանաւորութիւնը այդ տեղ է երեւում: Այլ որ հարուստ է, թող իբրեւ հարուստ մարդ տայ, ում՝ ձեռքն որ պակաս է կամ այնչափ կարողութիւն չունի, իւր լուծման տայ: Այլ որ իւր անելու բարիքն իբրեւ առատ պտուղ բերող սերմ է ցանում, որ օրհնութիւն բերի ու այն մտքով է անում, որ իւր վեր-

ջին կամքի մէջն էլ իւր աստուածահաճոյ կամքը ցոյց տայ, այդպիսի մարդը օրհնութիւն էլ կը հնձի, ինչպէս որ ցանել է:

Ոչ որ չէ կարող ուրանալ, որ Ռեզնից յետոյ Լուիսէ-Բաշէ-Դե-Մանյարձա-Հանգամանները Լա-Էլ-Էլ պէտք է ու իւրեւել Բաշէ-Բաշէ: Տալը, հէնց լաւ մտքով տալը հեշտ բան է, մանաւանդ երբ որ կտակում է մարդ այն բանը, ինչ որ առանց էն էլ իրան մնալու չէ, պէտք է թողնի ու դնայ. բայց խելօքութիւնով ուղղութիւնով ասել, իմաստուն կարգադրութիւն անելով տալը դժուար բան է: Այս պատճառով մենք մեր ունեցած չունեցածի մասին մեր կարգադրութիւնը յարմար ժամանակին պէտք է անենք, քանի որ դեռ ևս մեր խելքը տեղն է, մեր միտքը առողջ է: Շատ լաւ կը լինի որ մարդս իւր առողջ օրերումը այդ բանն արած վերջացրած լինի. քանի որ մի յանկարծակիս մահ, կամ մի հիւանդութիւն իւր տուած նեղութիւններովը մեզ արգելք եղած չէ: Առաջուանից վճռելը մարդուս թէ՛ ինչ է իւր վերջին կամքը, այնպէս անել չէ նշանակում, որ շուտով մեռնի. ուրեմն ինչու համար յետ ձգել իւր կտակը ու վաղօրօք չանել: Ինչ որ մեք կարգադրում ենք այն մտքով, որ մահկանացու մարդիկ ենք, այսօր կանք՝ վաղը չը կանք, այդ մեր արած կարգադրութիւնը, քանի որ մեք ողջ ենք, միթէ իսլամէ մեր ձեռքից իրաւունքը մեր կարգադրութիւնը փոխելու, եթէ որ հարկաւոր համարենք: Ել ինչո՞ւ համար ենք մի օգտակար գործ յետ ձգում օրէցօր, քանի որ ոչ որ չը գիտէ, թէ ինչքան պէտք է ապրի: Եղել են մարդիկ, որ մահուան միջոցին սաստիկ ափսոսացել ու ցաւել են՝ թէ ինչո՞ւ մինչև այն՝ իրանց դժուար օրը՝ յետեն ձգած եղել իրանց անելու կարգադրութիւնը. սրտով ցանկացել են կտակ անելու, բայց ուշ է եղել, ինչու որ իրանց ձեռքն էլ թուլացած է եղել, խօսելու էլ կարողութիւն չեն ունեցել, որ իրանց վերջին կամքը յայտնեն:

Յիսուս Քրիստոս մեր փրկիչնմեզ պատուիրել է ամենայն տեղ մեր օգնութիւնը հասցնենք, ուր որ աւելի կարօտութիւն կայ: Նա ասում էր. « Ինչ որ կանէք ձեր եղբայրներից ամենափոքրների մէկին, ինձ արած կըլինիք: » Երես վերբերող, ըստ մեծի մասին զուր տեղն ուրիշների վրայ բեռը դարձույ ծոյլ ու պարապ սարապ ման եկողների համար ամենալաւ մտքով արած բարեգործութիւնը փառ գործ է դառնում: Ինչքան ուղեւ, տուր այդպիսիներին. դաքա իրանց աղքատութիւնն իրանց համար վիճակ,

արհեստ են համարում՝ ու իրանց կրտսրած հագուստը միջոց, որ ապրուստ ձարեն: Դուք աւելի զգուշացէ՛ք ու հոգս արէ՛ք, որ բարեպաշտ ու պատուաւոր մարդիկն, որոնց բաղդի անիւք շուռ է եկել, իսկական աղքատներ չըղաճան ու վերջապէս ամեն ամօթ ու պատկառանք մէկ կողմը չըզնեն: Կնկայ՝ ու երեխերքի տէր արժանաւոր մի մարդու, որ չարչարվումէ շատ ու չէ կարողանում իւր ընտանիքը պահել, առէ՛ր մի կտոր փող, որ նորանով կարողանայ իւր պարտքերը տալ: Կամ իւր ձեռքի գործն յառաջ տանի ու աշխատանքն աւելացնի: Աւրիշներին օգնեցէ՛ք որ իրանց աշխատութեան համար հարկաւոր նիւթն ունենան, կամ իրանց գործին համար հարկաւոր գործիքները (պարագայքը): Անտէր՝ անտիրական տղայոց ու աղջկանց օգնեցէ՛ք, որ մի օգտակար բան սորվեն ու ապագայումն իրանց հացը ճարել կարողանան: Արբան գիպումներ ունիք դուք՝ ձեր կարողութեան մեծ՝ կամ փոքր մի մասովը ձեր մահաւանդ շատ յետոյ էլ մարդիկ բաղդաւորեցնելու:

Մի մոռանայք, որ ձեր կարողութեան մի նշանաւոր մասը ժողովրդի աղքատ դատակարգիցն է՛ք աշխատել: Նորանք են, որ ձեզ համար շինել են ամեն տեսակ շատ օգտակար բաներ. հարուստներ, այն շահերն, որով գումարներ է՛ք շինել, նոցանից է՛ք ստացել. նոյնպէս նոցա տուած տուրքերովն ու հարկերովը տէրութեան, որ առանց նեղութեան չեն հասցրել, վայելումէ՛ք դուք հասարակաց կարգ ու կանոնի օգուաներն: Աւրեմն չունեւորների համար ձեր արած կտակը մէկ կողմանէ յետ տալ է, այն տուրքերն են, որով նորա ձեզ ծառայել են:

Նորանով ամենեւին չենք ուղում ասել, որ բարեգործական հաստատութիւնների համար արած կտակները շատ անգամ աւելի օգտակար չեն, քան թէ այս՝ այն ընտանիքի փողով օգնելն: Ամեն մի հասարակացօգուտ հաստատութիւն ընդհանուր հոգացողութիւն է կարօտեալների համար, ու մեք միշտ հանգիստ կարող ենք լինել սրտով, որ մեր տուրքը տեղը տալինք ու կտրած չէ: Յանկարծ մի լաւ բաժին տալը կտակով մի կարօտ ընտանիքի որին լաւ չենք ճանաչում թէ՛ ինչ խելքի, մտքի տէր է, երբեմն՝ մեր ամենալաւ նպատակին հակառակ՝ կարող է նորանց շուայլութեան տանել: Փորձով տեսնուած են դժբաղդաւոր բաւական այդգալիսի օրինակներ: Բայց ինչ փող որ մեք դուրս ենք դնում՝ կամ կտակում մի բարեգործական հաստատութեան, օրինակ՝ մի աղ-

քատանոցի, հիւանդանոցի, որբանոցի, կամ աւսումնարանի համար, կամ ինչ որ կտակուած ենք, որ օգնութիւն լինի այն հաստատութեան, որ հոգ է տանում տարիքներն առած մարդոց կամ կանանց համար, որոնք որ էլ աշխատել չեն կարող, կամ խուլ ու մունջերի ու կոյր ծնածների ու միանգամայն չքաւոր դրութեան մէջ գտնուողների համար, այդպիսի տեղերի համար մեր կտակած կամ դուրս դրած փողը միշտ լաւ տեղեր ենք տուած լինում: Մեք կարող ենք հանգիստ օրտալ մեր աչքը փակել աշխարհին համագումար լինելով, որ մեր կտակը, կամ բաժին հանած փողը, ինչպէս էլ լինի, մեր մտքումը դրած նպատակիցը երբէք չէ կարող բոլորովին ծռուել:

Ան մարդիկ, որ Աստուծոյ ոգորմութիւնովը մի նշանաւոր գումարի տէր են դարձել, բայց իրանց մահաւանդ յետոյ ուրիշներին բաղդաւորեցնելու ոչ թէ դիպուածներ չեն ունենում շատ անգամ, այլ քրիստոնէական դիտաւորութիւն չեն ունենում և այդ հարկաւոր բանն է նոցա պակասում, որ չեն ունենում վաղգացմունք իրանց մարդկային պարտաւորութեանց համար:

Այլ որ իւր ցանածն, իւր բարեգործութիւնն ուրիշներին օրհնութիւն, բարիք բերելու համար է ցանում, անում, օրհնութիւն էլ կը հնձի, բարիք էլ կը տանայ: Քրիստոնեան այն ժամանակ իւր կեանքի ընթացքը աւելի ազնիւ կերպով կատարած կը լինի, երբ որ իւր վերջին բոպէն մի գեղեցիկ գործով կազնուացնի, որ Աստուծոյ առջևն արժէք ունի: Եթէ դու մինչև ցայժմ քո անձնական օգտիդ ու քո վայելչութեանդ համար ես արել, քո կեանքիդ վերջումը սկսիր ուրեմն նոյնպէս ուրիշների բաղդաւորութեան համար էլ շունչ քաշել: Բարի բան անելը երբէք ուշ չէ, բայց չար բան անելը միշտ շուտ է:

Թող ուրիշներն իրանց գերեզմանների վերայ պղնձի ու մարմարի մահարձաններ շինեն սակի գրերով: Անմիտները հող գառնալու համար տպրեցին, թող իրանց ունայնասիրութեան տխուր յաղթանակովը մխիթարուին: Քիչ տարիներ անց կենալուց յետոյ՝ մի պիտի մտիկ տայ բռած գերեզմանի վերայ, որոյ տակը փտող ոսկորներ են: Այդ ոսկորներն էլ հող են գառնալու: Աւելի լաւ է, որ դու շինես քեզ յիշելու մի արձան հոգիների սահմանի մէջը, քեզանից շնորհակալ սրտերի մէջը, քո երկնաւոր Հօրդ հաճութեան մէջը: Վերջացուր քո կեանքդ այս աշխարհիս վերայ այն-

սլիսի մի գործով, որ արժանի լինի Քրիստոսի աշակերտին, յետոյ հանգիստ սրտով աւանդիր հոգիդ Աստուծոյ հայրական ձեռքը:

Բարերարութիւնը՝ մարդիս մահից յետոյ՝ պայծառացնել է մեր անունը մեզանից յետոյ աշխարհումս տարող մարդոց մէջը, մի օրհնութիւն է մեր զաւակների ու թոռների համար: Այլ գիտէ ինչ կարող է նորանց պատահել մեր մեռնելուց շատ յետոյ. բոլոր ապագայ սերունդի յիշելը մեր արած բարեգործութիւնը՝ մեր վերջին շնչումն եղած ժամանակը՝ նոցա համար պահապան հրեշտակ կրլինի, որ միշտ հետներն է:

Այլ որ ցանումէ այն մարդիս որ ուրիշների համար օրհնութիւն բերող պատու տայ, ինքն էլ օրհնութիւն կրհնծի այս ու այն աշխարհումը: Այն, օրհնութիւն կրհնծի միւս աշխարհումն էլ, այն սրբալայրերումն, որոց համար ես այստեղ ասարումեմ ու մեռնում, որոց համար Յիսուս ինձ նախապատրաստեց իւր սուրբ յարութիւնովն ու քարոզած ուսումովն, որոց ես նուիրուեցի իմ ստեղծողիցս, ծնուելուցս առաջ:

Բայց ի՞նչ եմ ցանել ես այս աշխարհի վերայ, որ այնտեղ՝ վերելումը՝ լաւագոյն աշխարհների մէջը, Աստուծոյ և ամենայն կատարեալ հոգիների մօտը ուրախութեամբ հնձել կարողանամ: Ա՛ւր է, որ ընտանիքներն եմ ես բաղդաւորեցրել: Ա՛րն են այն սպերը, որոց արտասուքները սրբել եմ: Ա՛ւր են այն բարեպաշտ, ամենայն ունայնասիրութիւնից հեռու, ամենայն անձնական օգտիցը հեռու մարդիկը, որոց արած գործերը այնչափ ծածուկ են կատարուել, որ ոչ որ չէ տեսել: — Տէ՛ր, ես արժանի չեմ ամենայն հաւատարմութեանդ ու գթութեանդ, որ Դու ինձ ցոյց ես տուել:

Կըցանկամ, կըփափագեմ իմ երկրաւոր ճանապարհորդութիւնս՝ իբրեւ պանդուխտ և անցաւոր՝ չլիքըջացնեմ, մինչև որ առաջ գտնէ մի ողորմածութեան գործ կատարած լինիմ, որ իմ կեանքիս վերջին ժամն այն գիտակցութիւնովը գիտենալովս լրանայ, թէ իմ կեանքս բոլորովին անօգուտ չէր: Եւ յիրաւի, ոչ որի չէ կարելի երանելի համարել մինչև որ նորա վախճանը չըտեսնենք:

(Թ. Բ. Գ. Ե.)

Գ. Ե. Ա.